

DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2017.04.137>

УДК 330.341.1(477):330.34

JEL: H 500, O 380

Єршова Г.В., канд екон. наук, старший науковий співробітник
Інститут економіки та прогнозування НАН України

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Аналізується стан інноваційної діяльності в Україні. Проаналізовано структуру джерел її фінансування, зроблено окремі висновки щодо можливості збільшення їх концентрації в інноваційному процесі. Виокремлено комплекс проблем, які пригнічують інноваційну активність підприємств. Серед них: 1) дефіцит фінансових ресурсів та відсутність дієвих стимулів держави; 2) недосконалість законодавчого поля; 3) низький інноваційний потенціал промислових підприємств.

Досліджено державну систему відбору та фінансування інноваційних проектів. Розроблено рекомендації щодо удосконалення системи ранжування державних інноваційних проектів. При розгляді питання щодо інноваційного потенціалу промислових підприємств серед інших чинників визначено, що суттєвий негативний вплив, який пригнічує розвиток інновацій у вітчизняній промисловості, чинять технічно, технологічно і морально застаріла виробнича база та неналежне кадрове забезпечення. В контексті останнього розглянуто питання міграції інтелектуального потенціалу країни та його наслідки для подальшого економічного та інноваційного розвитку України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державна політика, інноваційний проект, фінансування інновацій.

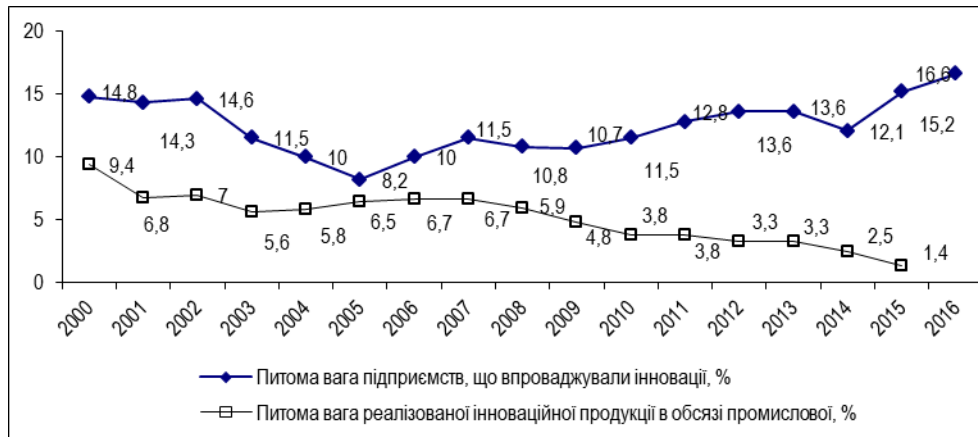
Згідно з інноваційною теорією Й.Шумпетера, подолання кризи та економічних спадів можливо забезпечити лише за рахунок інноваційного розвитку [1]. Для України, економіка якої на сьогодні набула форм деіндустріалізації, активізація інноваційної діяльності є необхідною, вкрай важливою умовою її подальшого розвитку. Характеризуючи ситуацію, яка нині склалася в інноваційній сфері, вітчизняні фахівці прирівнюють її розвиток до 90-х років ХХ ст., коли в економіці спостерігалася істотна стагнація промислового виробництва [2]. Серед визначальних тенденцій її нинішнього стану наводять: зосередженість інноваційної діяльності на великих промислових підприємствах; диспропорції у інноваційній активності підприємств та фактично виробленій інноваційній продукції; зниження технологічної активності промислових підприємств; прогресуючу тенденцію втрати вітчизняною промисловістю техніко-технологічного ресурсу модернізації серійного виробництва тощо [2]. Наведені характеристики свідчать, що, незважаючи на проголошення інноваційної діяльності одним із пріоритетів в Україні, без кардинальних змін очікувати інноваційного прориву в найближчій перспективі марно.

Через це постає необхідність ґрунтовного дослідження проблем, які притаманні інноваційній сфері України, і пошуку шляхів їх вирішення.

© Єршова Г.В., 2017

Вклад основного матеріалу. Глобальний інноваційний індекс (2017) засвідчує, що найслабшими місцями інноваційного розвитку України є її інституційна складова, доступність до фінансових ринків та інфраструктура [3].

Поряд із цим в Україні істотно поглиблюються диспропорції між впровадженням інновацій підприємствами та обсягами реалізованої ними інноваційної продукції. За період 2000–2016 рр. частка інноваційно активних підприємств у промисловості перебувала в межах 13,6–14,8%¹, коливаючись при цьому по роках у щільній залежності від загальноекономічного стану країни. Натомість питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової невпинно скорочується (рис. 1). Упродовж 2000–2013 рр. вона скоротилася з 9,4 до 3,3%, а у період 2014–2015 рр., на тлі поглиблення економічної кризи у країні, знизилася до 1,4%.

Примітка: дані питомих ваг реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової наведено за 2000–2015 рр.

Рис. 1. Окремі показники впровадження інновацій у промисловості України за 2000–2016 рр., %

Джерело: Впровадження інновацій на промислових підприємствах / Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Це дає підстави припустити, що дефіцит фінансових ресурсів змушує підприємства переорієнтуватися з виробництва інноваційних видів продукції на впровадження технологічних, ресурсозберігаючих процесів, які спроможні оптимізувати їх витрати.

Оцінюючи загальну ситуацію в інноваційній сфері України, умовно можна сформулювати три основні категорії проблем, які пригнічують її розвиток: 1) **дефіцит фінансових ресурсів та відсутність дієвих стимулів з боку держави;** 2) **недосконалість законодавчого поля;** 3) **низький інноваційний потенціал промислових підприємств.**

У 2016 р. фінансування інноваційної діяльності в Україні перебувало на рівні 1,0% ВВП (у 2012 р. – 1,3% ВВП). Такі обсяги фінансування не спроможні забезпечити належний розвиток інноваційної складової економіки.

¹ Довідково: у 1994 р. кількість інноваційно активних підприємств становила 26%.

Аналіз структури джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить, що вони реалізуються переважно за рахунок власних джерел підприємств і організацій. Водночас, враховуючи значний рівень боргової залежності промислових підприємств України, який за 2012–2015 рр. збільшився з 1,6 до 3,9 раза та дефіцит власного капіталу (на кінець 2015 р. становив 463,5 млрд грн), суттєво наростити фінансування інноваційної діяльності власним коштом підприємства не в змозі.

Привертає увагу істотне зниження частки фінансування за рахунок іноземних інвесторів (з 7,6% у 2000 р., до 0,1% у 2016 р. загального обсягу) (рис. 2). Незважаючи на те, що залучення іноземних інвестицій є одним із загальнодержавних пріоритетів, зацікавленість останніх у розвитку інноваційної діяльності в Україні вкрай низька.

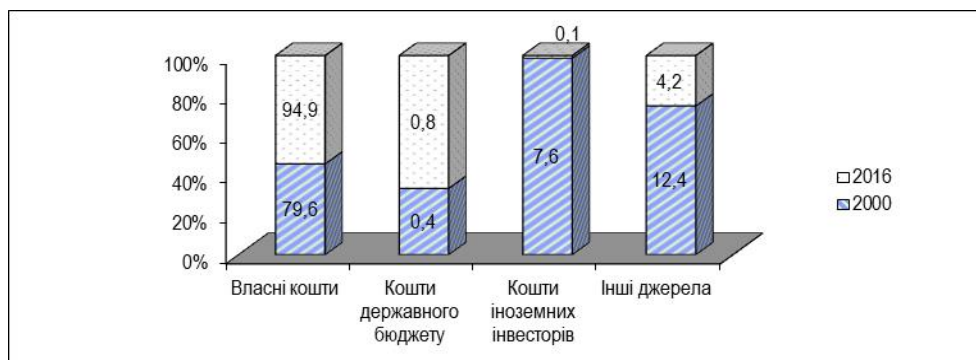

Рис. 2. Структура фінансування інноваційної діяльності за 2000 та 2016 рр., %

Джерело: розраховано за: Джерела фінансування інноваційної діяльності / Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Кошти державного бюджету упродовж 2010–2016 рр. не перевищували 5% загального обсягу витрат на інновації, а в окремі роки були значно нижче цього рівня (табл. 1). У 2016 р. державне фінансування інноваційної діяльності становило 0,03% загальних витрат державного бюджету.

Таблиця 1

Кількість підприємств, які отримали кошти з державного та місцевих бюджетів на фінансування інноваційної діяльності

Показник	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Підприємства, які отримали фінансову підтримку інноваційної діяльності з державного бюджету, % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	1,6	1,5	0,6	0,6	1,3	н.д.
Підприємства, які отримали фінансову підтримку інноваційної діяльності з місцевих бюджетів, % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	1,2	1,6	1,4	0,7	1,8	н.д.
Загальні державні витрати (державний і місцеві бюджети) на фінансування інноваційних витрат підприємств, % до загального обсягу фінансування інноваційних витрат, у т.ч. за рахунок державного бюджету	1,1	1,95	0,3	4,5	0,4	0,8

Джерело: за даними статистичних збірників "Наукова та інноваційна діяльність України" за відповідні роки (URL: <http://ukrstat.gov.ua/>) та "Інноваційна діяльність промислових підприємств" (URL: <http://ukrstat.gov.ua/>).

Дані табл. 1 свідчать, що за період 2010–2015 рр. кількість підприємств, які одержали фінансову підтримку з державного бюджету на реалізацію інноваційних проектів, зменшилася удвічі, а загальний обсяг витрат (з державного та місцевих бюджетів) на фінансування інноваційних витрат підприємств знизився з 2,8 до 0,7%. У 2016 р. за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів було профінансовано інноваційних проектів на суму 278,1 млн грн, що еквівалентно 1,2% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності цього року [4].

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні наразі досить обмежене, а його збільшення потребує впровадження комплексу заходів щодо мобілізації наявних та потенційних фінансових ресурсів.

Некоректно буде стверджувати про відсутність в Україні інституційних інвесторів. Лише венчурних ІСІ, станом на кінець II кв. 2017 р., налічується 1028 од., вартість чистих активів яких становить 191,6 млрд грн [5]. Зростає активність і зацікавленість в Україні бізнес-інкубаторів та бізнес-ангелів. Однак загалом їхньої консолідації та спрямованості на розвиток інновацій у країні не спостерігається. Підвищена ризиковість інвестицій в інновації порівняно із традиційними інвестиціями разом зі слабкою дією державних стимулів не сприяє пріоритетності інвестування в інноваційну діяльність. Водночас слабкий розвиток фінансових інститутів, які здатні забезпечити доступ до дешевих довгострокових ресурсів, стримує інноваційну активність підприємств.

Зарубіжний досвід свідчить, що дієвим механізмом активізації інноваційної діяльності можуть бути податкові пільги. Натомість вітчизняні реалії – і це переважно підтверджують експерти – свідчать про те, що в Україні податкові пільги та інші преференції держави не здійснюють істотного стимулюючого впливу на інноваційну діяльність. Більш того, за даними останнього довідника податкових пільг України [6], пільги, що стимулюють інноваційну активність, наразі відсутні. Як слушно відзначає Т.Пасько, в Україні усталилася практика скасування щорічними законами про Державний бюджет законодавчо закріплених пільг для стимулювання інноваційної діяльності [7]. Так, Законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" визначено, що "обсяги коштів, які спрямовуються на реалізацію пріоритетних напрямів загальнодержавного і галузевого рівнів, щорічно визначаються Законом про Державний бюджет України" [8]. Таке визначення практично позбавляє гарантій фінансування інноваційних проектів у повному обсязі, адже, по-перше, не визначає чіткого обсягу фінансування інноваційної діяльності, а, зважаючи на те, що це не захищені статті бюджету, не виключає їх секвестру; по-друге, ускладнює довгострокове планування як інноваційного проекту, так і інноваційної діяльності країни загалом.

Відсутність дієвих стимулів і комплексного бачення, чіткої стратегії розвитку інноваційної діяльності на державному рівні, на наш погляд, є першо-причиною низької активності цієї сфери.

Зазначеним вище Законом [8] визначено стратегічні напрями інноваційної діяльності на 2011–2021 рр. Передбачено також визначення стратегічних (на 10 років) та середньострокових (5 років) пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

У 2012 р. було затверджено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012–2016 рр. [9], у 2016 р. – на період 2017–2021 рр. [10]. Відповідними постановами затверджуються середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня. Ці нормативно-правові акти містять розгалужений перелік пріоритетних напрямів інноваційної діяльності у сферах: енергозбереження, впровадження ресурсозберігаючих технологій, освоєння нових технологій, високотехнологічного розвитку окремих галузей економіки (транспорту, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, інших), розвитку нанотехнологій і агропромислового комплексу, створення нових технологій і обладнання для медичного обслуговування тощо.

Безперечно, окреслені напрями є актуальними і за належного фінансового забезпечення реалізації інноваційних проектів сприятимуть активізації інноваційної діяльності в країні. Однак ми розділяємо думку експертів [11] щодо того, що на початковому етапі становлення інноваційної економіки в Україні зусилля держави доцільно спрямувати на обмежену кількість пріоритетних напрямів, концентруючись на найбільш перспективних. А за досягнення успіхів у визначених пріоритетах поступово розширювати їх коло.

Не менш важливим є проведення аналізу результатів дії попередньої середньострокової програми і, за її результатами, визначення напрямів на наступний період. Проте на сьогодні критерії оцінки результатів зазначених програм та можливі подальші кроки законодавчо не визначені. Відсутність чітко поставлених завдань і результатів їх досягнення позбавляє можливість контролю і подальшого удосконалення політики інноваційної діяльності. Зазначимо, що практика європейських країн, зокрема Франції, під час реалізації заходів щодо активізації інноваційної діяльності у країні передбачає повсякчасне здійснення оцінки результативності державних стимулюючих заходів та контроль за ефективним витрачанням бюджетних коштів [11]. Якщо виявляють, що окремі стимулюючі механізми малоефективні, здійснюють глибокий аналіз їхньої дії та вирішують питання, чи застосовувати їх далі. За нецільового використання бюджетних коштів інноваційний проект заморожується, а винну сторону зобов'язують повернути державі кошти у повному обсязі.

В Україні ж склалася ситуація, коли чергова середньострокова програма приймається без належного аналізу досягнень попередньої.

Не менш важливим є питання удосконалення системи відбору інноваційних проектів, які здійснюються за участі держави. Попередня практика реалізації державних інноваційних проектів засвідчила їхню слабку ефективність.

Громіздка система відбору інноваційних проектів, які реалізуються за державної участі, не стимулює інноваційний процес. Аналіз чинного державного реєстру інноваційних проектів [12] свідчить, що система відбору не виключає протекціоністського впливу близьких до владних структур бізнесових кіл. За окремими інноваційними проектами відкрито кримінальні справи щодо неефективного і нецільового витрачання бюджетних коштів², повернення яких державі малоімовірно.

² Зокрема, інноваційний проект "Створення вертикально-інтегрованої компанії з виробництва фотогальванічної продукції", № державної реєстрації 000015 від 31 грудня 2009 р.

Ґрунтовний аналіз системи відбору державних інноваційних проєктів дав змогу запропонувати ряд рекомендацій щодо її реорганізації, впровадження яких підвищить ефективність проєктів, які фінансуються із залученням бюджетних коштів. Зокрема це такі.

1. Реорганізація системи конкурсних відборів інноваційних проєктів:

– передати повноваження щодо проведення конкурсних відборів, створення електронної бази проєктів та проведення моніторингу ефективності їх здійснення Офісу розвитку інновацій. Для ефективного управління інноваційними проєктами повинен бути створений єдиний майданчик, де зосереджуватиметься вся відповідальність за здійснення державних інноваційних проєктів. Розподіл повноважень між державними органами влади розпорошує відповідальність та призводить до зниження ефективності процесу відбору і реалізації проєктів;

– до складу конкурсної комісії з відбору інноваційних проєктів залучити фахівців Національного комітету з промислового розвитку, який є консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України і до завдань якого належить визначення пріоритетних напрямів науково-технічних досліджень та інновацій для підвищення рівня конкурентоспроможності національних товаровиробників [13];

– залучити до проведення експертизи бізнес-планів інноваційних проєктів висококваліфікованих інноваційних менеджерів-практиків, які, розуміючи специфіку інноваційних проєктів, спроможні обрати серед поданих на розгляд більш конкурентоспроможні та ефективні;

– чітко визначити перелік та кваліфікаційні можливості організацій, які залучаються до проведення зовнішньої незалежної експертизи інноваційних проєктів;

– відбір проєктів доцільно проводити у декілька етапів, відсіюючи при цьому менш ефективні, та концентрувати увагу на більш інноваційних та тих, що швидко окупаються. З огляду на це процес ранжування державних інноваційних проєктів повинен відбуватися поетапно на основі: 1) відповідності критеріям відбору; 2) дослідження потенціалу та можливостей проєктів (аналізу бізнес-планів та відбору найбільш економічно ефективних); 3) визначення першочерговості реалізації вже відібраних на попередніх етапах проєктів.

Другий етап відбору – дослідження потенціалу та можливостей проєктів (аналіз бізнес-планів та відбір найбільш економічно ефективних)³.

Останній етап відбору інноваційних проєктів – проходження експертної ради Офісу розвитку інновацій та затвердження Кабінетом Міністрів України переліку проєктів для їхньої реалізації. На розгляд експертної ради подаються проєкти, які пройшли попередні етапи відбору.

Електронну базу проєктів, створення якої є невід'ємною частиною ефективного керування інноваційними проєктами, повинні формувати проєкти, затверджені КМУ для реалізації (із відповідним набором критеріїв для їхнього моніторингу).

³ За умови створення банку розвитку або іншої уповноваженої фінансової-кредитної установи (наприклад державного банку), що опікується фінансовими питаннями реалізації державних інноваційних проєктів, другий етап відбору повинен відбуватися за його (її) участі. Кредитна установа, оцінюючи фінансові можливості бізнес-планів інноваційних проєктів, дає попередню згоду на їх фінансування.

2. Удосконалення критеріїв відбору інноваційних проектів.

На сьогодні діючими основними критеріями відбору інноваційних проектів є: окупність, прибутковість та інші показники ефективності; вид та обсяг інноваційної продукції за проектом; створення на підприємстві, де виконується інноваційний проект, додаткових робочих місць або збереження існуючих. Додаткові критерії, що можуть бути застосовані до інноваційних проектів: забезпечення зростання експорту, скорочення імпорту (крім підприємств, діяльність яких не пов'язана із здійсненням експортно-імпортних операцій); визначення обсягу розрахункових платежів до бюджетів усіх рівнів; забезпечення зобов'язань щодо погашення та обслуговування кредитів [14].

З метою забезпечення більш чіткого спрямування на реалізацію високотехнологічних проектів пропонується удосконалити цей перелік, зокрема:

- визначити, що пріоритетними є технологічні та продуктові інновації⁴, впровадження яких має значущий ефект для підвищення експортного та імпортозаміщуючого потенціалу вітчизняних товаровиробників;

- віднести критерій щодо обов'язковості створення (збереження) робочих місць на діючому підприємстві за рахунок реалізації інноваційного проекту до додаткових критеріїв. (За своєю суттю інноваційний проект націлений на створення інноваційного продукту, який у перспективі дасть можливість ефективного розвитку підприємства. Збереження (створення) робочих місць є другорядною умовою при реалізації такого проекту.);

- до обов'язкових пунктів слід віднести "забезпечення зростання експорту, скорочення імпорту";

- відповідність інноваційного проекту основним високотехнологічним напрямкам розвитку економіки України⁵;

- на етапі реформування та становлення системи державної підтримки реалізації інноваційних проектів, за всіх інших рівних умов, пріоритет повинен надаватися проектам, які можна розвинути до стадії серійного виробництва не більш ніж за два роки. Така умова сприятиме динамічному розвитку інноваційних проектів та дасть змогу акумулювати кошти для більш масштабних інноваційних проектів у майбутньому;

- кінцевий продукт при реалізації інноваційного проекту не має аналогів або є більш конкурентоспроможним за вітчизняні та зарубіжні аналоги;

- мінімальна залежність(або її повна відсутність) від імпортованих складових (у разі наявності вітчизняних аналогів);

- пріоритет у фінансуванні інноваційних проектів надається малому та середньому бізнесу.

До додаткових умов слід включити кооперацію підприємства з вітчизняними науково-конструкторськими бюро та установами (у разі, якщо підприємство не має можливостей самостійно здійснити інноваційний проект).

⁴ Ці терміни використовуються у трактуванні [15].

⁵ Згідно з проектом Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 р., розробленої Міністерством економічного розвитку і торгівлі України [16], до пріоритетних напрямів розвитку відносяться: розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій; застосування ІКТ в АПК, енергетиці, транспорті, промисловості; високотехнологічному машинобудуванні; створенні нових матеріалів; розвитку фармацевтичної та біоінженерної галузей.

Наведений перелік критеріїв не є вичерпним і може бути розширений у ході опрацювання методики ранжування, але й ці визначені нами критерії дадуть змогу сконцентрувати зусилля держави на ефективних для розвитку вітчизняної промисловості інноваційних проектах.

Поряд із удосконаленням державних інструментів стимулювання інноваційної діяльності пильної уваги потребує питання зниження інноваційного потенціалу вітчизняних промислових підприємств.

Інноваційний потенціал підприємства передбачає наявність розвитку багатьох його складових – як матеріально-технічних, так і наукоємних. Але у цій статті хочемо звернути увагу на окремі з них, зокрема техніко-технологічну базу та кадрове забезпечення.

Ці дві сфери є найпроблемнішими, і з плином часу ситуація лише загострюється. Так, рівень зношування основних засобів по промислових підприємствах на кінець 2016 р. становив 69,4%, по переробній промисловості, що є найбільш інноваційно активною, – 76,4%⁶. Зауважимо, що офіційна статистика фіксує лише фізичне зношування, не беручи до уваги моральне, яке подекуди може бути в рази вищим.

Коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів по промисловості України у 2016 р. становили відповідно 3,7 та 1,1% (по переробній – 3,6 та 1,3%). Враховуючи стабільно-негативну тенденцію старіння основних засобів, можна стверджувати, що в промисловості відбувається консервування застарілих основних засобів, а механізм їх оновлення практично недієздатний.

На тлі розгортання у світі четвертої технологічної революції показники стану основних засобів підприємств свідчать, що без кардинальних змін у політиці модернізації промисловості Україна в найближчому майбутньому може залишитися за своїм економічним розвитком позаду не лише світових лідерів, але й близьких за параметрами країн, що розвиваються.

Не менш нагальною проблемою за активізації інноваційного розвитку є його кадрове забезпечення. Створення інноваційної продукції потребує залучення до цього процесу кваліфікованих спеціалістів, з творчими здібностями, здатних застосовувати свої знання та вміння для продукування нових, практично зорієнтованих знань, втілювати їх в інновації конкретної спрямованості [18]. Водночас переважна кількість підприємств, керуючись усталеною практикою, намагається обмежитися наявним у нього трудовим ресурсом. Практика залучення інноваційних менеджерів для реалізації конкретно визначеного проекту, що широко використовується в розвинених країнах, вітчизняними підприємствами практично не застосовується.

Зважаючи на те, що інноваційні проекти мають свою специфіку і унікальність, доцільним є залучення кваліфікованих інноваційних менеджерів, які, крім традиційних економічних знань та практичних навичок, володіють основами інженерних, технічних знань тієї галузі, де здійснюється виробництво

⁶ По видах промислової діяльності, які входять до складу високотехнологічних, зношування основних засобів у 2016 р. становило: щодо виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 61,8%; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 94,3%; виробництва електричного устаткування – 53,2%; хімічної галузі – 57,2%; фармацевтичної галузі – 44,8% [17].

інновації, знаннями основ патентування, захисту та комерціалізації інтелектуальної власності тощо. У цьому контексті постає питання про доцільність виокремлення спеціалізації та підготовки таких кадрів у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Натомість уже сьогодні переважна кількість промислових підприємств відчуває кадровий голод. Міграційна "націленість" населення працездатного віку в Україні поглиблює цю проблему. Так, упродовж 2014–2016 рр. у середньому з України на постійне місце проживання до інших країн виїздило 11,3 тис. осіб щорічно [19], за перше півріччя 2017 р. виїхало 4,7 тис. осіб. Масштаби міграції збільшуються: за даними Євростату [20], у 2015 р. з різних причин з України лише до країн ЄС виїхало 455,6 тис. осіб.

За останні роки суттєво збільшилася кількість українців, які отримують візові привілеї із сусідніми європейськими країнами за рахунок оформлення "карти поляка", "закордонного" угорця, чеха, словака тощо. Лише упродовж 2008–2014 рр. належність до польського народу підтвердили 57,5 тис. громадян України [21], що в перспективі значно спрощує умови отримання громадянства.

Ризики "міграції інтелектуального потенціалу" несе в собі й зростаюча тенденція до навчання за кордоном. Так, за проведеним опитуванням українських студентів, які навчаються в польських ВНЗ, повернутися та працювати в Україні планує лише близько 16% [22].

Поглиблення соціально-економічних проблем в Україні підштовхує багатьох громадян до переїзду в інші країни, а за безвізового режиму з країнами ЄС ця тенденція набуватиме дедалі більших масштабів.

Дефіцит кваліфікованих кадрів дедалі більше відчувається й у світі [23], тому попит на вітчизняних спеціалістів на зовнішніх трудових ринках зростатиме. А зважаючи на неконкурентні умови життя в Україні порівняно із європейськими країнами, "міграція інтелекту" збільшуватиметься.

Висновки

Підводячи підсумки, слід зазначити, що активізація інноваційної діяльності потребує комплексного підходу. Вирішення лише однієї з окреслених нами проблем не дасть бажаного ефекту. Для розбудови інноваційної економіки перш за все слід чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити всебічний комплекс заходів щодо їх сприяння, який включатиме: фінансові стимули, кадрову підготовку фахівців, створення умов для проведення модернізації виробництва, залучення інститутів розвитку до реалізації інноваційних проектів тощо.

За нехтування проблем інноваційного розвитку надалі вони лише загострюватимуться, що призведе до поглиблення процесів деіндустріалізації у країні.

До перспективних напрямів слід віднести дослідження процесів формування та реалізації інноваційних проектів на підприємстві, подальший розвиток ідей щодо удосконалення державної інноваційної політики та пошук дієвих механізмів забезпечення інноваційної діяльності адекватним фінансовим ресурсом.

Список використаних джерел

1. Алексеева М.Б., Ветренко П.П. Анализ инновационной деятельности. Москва: Юрайт, 2017. 303 с.
2. Імплементация високих технологій в економіку України: наукова доповідь / НАН України, ДУ "Інститут екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2016. С. 13.
3. The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World. URL: <https://www.global-innovationindex.org/>
4. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змінами та доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
5. Інституційні інвестори. URL: <http://ip-am.com.ua/ua/isi/classification>
6. Довідник №84/1 та №84/2 податкових пільг, що є втратою доходів бюджету (станом на 01.10.2017 р.) / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua>
7. Пасько Т.О., Чернявська Л.В. Аналіз податкового законодавства щодо стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2010. № 1. С. 122–126.
8. Закон України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" від 8.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
9. Постанова КМУ "Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012–2016 роки" від 12 березня 2012 р. № 294. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF>
10. Постанова КМУ "Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 роки" від 28 грудня 2016 р. № 1056. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-%D0%BF>
11. Саліхова О.Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні / НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. Київ, 2012. С. 228.
12. Перелік діючих інноваційних проєктів, що включені до державного реєстру / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-technologij/innovacijni-proekti/perelik-chinnix-innovacijnix-proektiv,-shho-vklyucheni-do-derzhavnogo-reestru.html>
13. Постанова КМУ "Про затвердження Положення про Національний комітет з промислового розвитку та його складу" від 14 грудня 2016 р. № 956. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/956-2016-%D0%BF>
14. Постанова КМУ "Про затвердження Порядку визначення на конкурсних засадах інноваційних проєктів підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету" від 26 листопада 2003 р. № 1839. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1839-2003-%D0%BF>
15. Статистична методологія / Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Проєкт Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 р. / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c9b6f0b0-1ed5-4aba-a25e-f824405ccc64&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuVisokotekhnologichnikhGaluzeiDo2025-RokuTaZatverdzhenniaPlanuZakhodivSchodoYiiRealizatsii>
17. Основні засоби України за 2016 р. / Держстат України. Київ, 2017.
18. Бондарчук М.К., Біленська Я.Р. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі "інновації – фінанси – виробництво". *Сучасні проблеми економіки і менеджменту*: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Львівська політехніка, 2011. С. 197–198.
19. Офіційні дані Державної міграційної служби України. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>
20. Asylum and managed migration / Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>
21. "Карту поляка" отримали майже 60 тисяч громадян України / УНІАН. URL: <http://www.unian.ua/society/1041882-kartupolyaka-otrimali-mayje-60-tisyach-gromadyan-ukrajini.html>
22. Малиновська О.А. Зовнішня міграція громадян України в контексті скасування візового режиму поїздок до ЄС. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3 (28). С. 58–69.
23. These countries are facing the greatest skills shortages. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/>

Надійшла до редакції 05.10.2017 р.

Ершова Г.В. канд. екон. наук, старший научний співробітник
Інститут економіки та прогнозування НАН України

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ: ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ

Проанализировано состояние инновационной деятельности Украины. Анализ структуры источников финансирования инновационной деятельности в Украине позволил сделать отдельные выводы о возможности их концентрации в инновационном процессе. Выделен комплекс проблем, которые негативно влияют на инновационную деятельность предприятий. Среди них: 1) дефицит финансовых ресурсов, отсутствие эффективных стимулов со стороны государства; 2) несовершенство законодательства; 3) низкий инновационный потенциал промышленных предприятий.

Исследована государственная система отбора и финансирования инновационных проектов. Разработаны рекомендации по усовершенствованию системы ранжирования государственных инновационных проектов.

При рассмотрении вопроса об инновационном потенциале промышленных предприятий определено, что среди прочих причин существенное негативное влияние на развитие инноваций в отечественной промышленности оказывают технически, технологически и морально устаревшая производственная база и недостаточное кадровое обеспечение. В контексте последнего рассмотрен вопрос миграции интеллектуального потенциала страны и его последствия для дальнейшего экономического и инновационного развития Украины.

Ключевые слова: инновационная деятельность, государственная политика, инновационный проект, финансирование инноваций.

*H.Yershova, PhD in Economics, Senior Researcher,
Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine*

INNOVATION ACTIVITY IN UKRAINE: MAIN TRENDS AND PROBLEMS

The author analyzes the state of innovation activity in Ukraine, in particular, the structure of sources for its funding. The article provides various conclusions as to the possibility of increasing the concentration of innovation sources in the process of innovation. The author indicates a range of problems suppressing the innovative activity of enterprises. Among them are: 1) lack of financial resources and the absence of effective incentives on the part of the state; 2) poor legal base; 3) low innovation potential of the industrial enterprises.

The state system of selection and financing of innovative projects has been investigated, and various recommendations developed for improving the current system of ranking of state innovation projects.

As to the innovation potential of industrial enterprises, it is argued that, among other factors, a significant negative influence, which inhibits the development of innovations in the domestic industry, is a consequence of the technically, technologically, and morally outdated production base and inadequate personnel provision. In the context of the latter, the author considers the migration of Ukrainian "intellectual potential" and its implications for this country's further economic and innovative development.

Key words: innovative activity, state policy, innovative project, financing of innovations.

References

1. Alekseeva, M., Vetrenko, P. (2017). Analysis of innovation activity. Moscow: Yurayt [in Russian].
2. Implementation of high technologies in the economy of Ukraine. (2016). State Institution "Institute of Economy and Forecasting of National Academy of Sciences of the Ukraine". Kyiv [in Ukrainian].
3. The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/>
4. The Law of Ukraine "On Innovation Activity" No. 40-IV of July 4, 2002 (with amendments and supplements). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
5. Institutional Investors. Retrieved from <http://ip-am.com.ua/ua/isi/classification> [in Ukrainian].
6. Directory No. 84/1 and No. 84/2 of tax privileges, which is a loss of budget revenues (as of 1.10.2017) State Fiscal Service of Ukraine. Retrieved from <http://sfs.gov.ua> [in Ukrainian].

7. Pasko, T., Chernyavska, L. (2010). Analysis of Tax Legislation to Promote Innovative Entities. *Marketynh ta menedzhment innovatsiy – Marketing and Management of Innovations*, 1, 122–126 [in Ukrainian].
8. The Law of Ukraine "On Priority Areas of Innovation Activity in Ukraine" No. 3715-VI of September 8, 2011. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> [in Ukrainian].
9. Decree CMU No. 294 of March 12, 2012 "Some Issues of Defining Medium-Term Priority Areas of Innovation Activity at the National Level for 2012–2016". Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF> [in Ukrainian].
10. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of definition of medium-term priority directions of innovation activity of the national level for 2017–2021 years". December 28, 2016, No 1056. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
11. Salikhova, O.B. (2012). High-tech production: from the methodology of valuation to uplift in Ukraine. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of economy and forecasting. Kyiv [in Ukrainian].
12. List of existing innovative projects included in the state register. Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-technologij/innovacijni-proekti/perelik-chinnix-innovacijnix-proektiv,-shho-vklyucheni-do-derzhavnogo-reestru.html> [in Ukrainian].
13. Cabinet of Ministers Decree of December 14, 2016, No. 956 "On Approval of the Regulations on the National Committee for Industrial Development and its composition". Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/956-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
14. Cabinet of Ministers Resolution dated November 26, 2003, No. 1839 "On Approval of the Procedure for the Identification of Innovative Projects of Companies Strategically Important for the Economy and Security of the State, Financed by the State Budget" on a competitive basis. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1839-2003-%D0%BF> [in Ukrainian].
15. Statistical methodology. State Statistic Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
16. Draft High-tech Industries Development Strategy until 2025/ Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c9b6f0b0-1ed5-4aba-a25e-f824405ccc64&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkraini proSkhvalenniaStrategiiRozvitkuVisokotekhnologichnikhGaluzeiDo2025-RokuTaZatverdzhenniaPlanuZakhodivSchodoYiiRealizatsii> [in Ukrainian].
17. The main assets of Ukraine for 2016 Stat. collection (2017). State Statistic Service of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
18. Bondarchuk, M., Belenska, Ya. (2011). Characteristics of the components of the innovative potential of economic structures in the system of "innovation - finance - production". In *Modern Problems of Economics and Management: Abstracts of the International Scientific and Practical Conference*, p. 197-198. Lviv: Lviv Polytechnic [in Ukrainian].
19. Official data of the State Migration Service of Ukraine. Retrieved from <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html> [in Ukrainian].
20. Asylum and managed migration. Eurostat. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>
21. "Karta Poleka" was received by almost 60 thousand citizens of Ukraine. *UNIAN – UNIAN*. Retrieved from <http://www.unian.ua/society/1041882-kartupolyaka-otrimali-mayje-60-tisyach-gromadyan-ukrajini.html> [in Ukrainian].
22. Malynovska, O. (2016). Foreign migration of Ukrainian citizens in the context of the abolition of the visa regime for travel to the EU. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 3 (28), 58-69 [in Ukrainian].
23. These countries are facing the greatest skills shortages. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org>